

теолошког говора ране Цркве, као и на само делимичну способност савременог богословља да овај увид узме озбиљно. Оци су промишљали и говорили о Цркви *на групацији начин* од онога који очекује савремена систематска теологија и еклисиологија. Оци су мање говорили о Цркви као институцији и култу, а више као динамичном живом организму, као телу, као броду, као светлу, као дому... Можда

звучи парадоксалано, али књига професора Дасмана може бити расадник новог теолошког говора о Цркви, у смислу тражења нових метафора за Цркву које би се садржајно и (с)мисаоно надовезивале на отачке метафоре. У сваком случају, вишеструка корист ове књиге за историју еклисиологије и актуелни теолошки говор је евидентна.

Предраг Драгишиновић

Н. Д. Успенский, *Собрание трудовъ I–III*

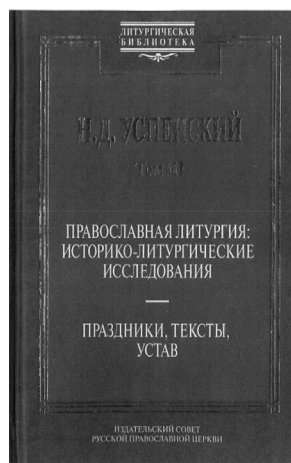
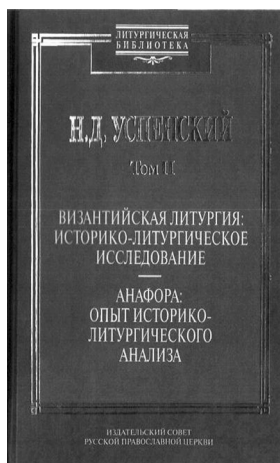
Н. Д. Успенский, *Собрание трудовъ – том I*,
Издательский Совет Русской Православной Церкви
(Литургическая библиотека), Москва, 2004, 432 стр;

Н. Д. Успенский, *Собрание трудовъ – том II*,
Издательский Совет Русской Православной Церкви
(Литургическая библиотека), Москва, 2006, 538 стр;

Н. Д. Успенский, *Собрание трудовъ – том III*,
Издательский Совет Русской Православной Церкви
(Литургическая библиотека), Москва, 2007, 412 стр.

Узимајући у обзир особити значај и смисао литургије као богословске науке, несумњиво да нарочито место на плану њеног развоја код православних Срба припада утицају рускословенског богослужбеног наслеђа и

руских литургичара. У циљу што потпунијег и прецизнијег сагледавања таквих утицаја, допринос писаног наслеђа једног од веома значајних руских литургичара професора Николаја Успенског (1900–1987), могуће је препо-

знати на примеру његових сабраних дела у три тома. Николај Успенски био је вишедеценијски професор литургије на Лењинградској духовној академији. Завршио је Богословски институт у Петрограду са степеном кандидата богословља добијеним за одбрањени рад под насловом *Порекло Аїрийније или Свеноћної бденија и његови сасџавни делови*. Године 1947. одбранио је магистарски рад под насловом *Чин Свеноћної бденија у Руској и Грчкој Цркви*. За доктора црквене историје промовисан је 1957. године на Московској духовној академији на основу одбрањене дисертације под насловом *Историја боїослужбеної њојања Руске Цркве до средине XVII века*.

Сабрана дела Николаја Успенског представљају три зборника његових текстова насталих током вишедеценијског рада овог признатог литургичара. Поменути текстови одликују се раз-

личитом садржином и обимом. У првом тому најпре се износи опсежно разматрање научног наслеђа професора Николаја Успенског (стр. 7–21). Потом су обухваћена два рада посвећена историјском развоју вечерњег богослужења и чину Свеноћног бденија (стр. 23–379).

У другом тому његових сабраних дела публикована су два рада која су посвећена историјско-литургичком сагледавању византијске Литургије (стр. 3–277) и историјско-литургичкој анализи најважније евхаристијске молитве – Анафоре (стр. 287–413). У склопу првог дела овог зборника садржане су следеће теме: Литургија до шестог века (стр. 6–73), потом резултати проучавања везани за настајак и развој антифона, Малог входа, Трисвете песме, као и Великог входа (стр. 74–172). Коначно, на самом крају овог дела тома о коме је реч, износе се

истраживања попут литургичке анализе Херувимске песме (стр. 173–214), целива мира (стр. 215–268), као и огледи из историје молитве „Никтоже достоин“ (стр. 269–286). Претходно наведени истраживачки рад из другог дела овог тома под насловом „Анафора“ подељен је на следеће целине: Предговор (стр. 287–290); потом следе четири централна поглавља: Евхаристија у доба Апостола (стр. 291–310), Анафора у доникејском периоду (стр. 311–350), Анафора Василија Великог, Јована Златоустог и римокатоличка (стр. 351–412), да би на крају било изложено светоотачко учење о Евхаристији и разматран настанак одговарајућих конфесионалних разлика (стр. 413–448).

У трећем тому сабраних дела Успенског заступљена су два рада, и то један који је посвећен историјско-литургичком сагледавању Православне Литургије, док се у другом раду проучава химнографско наслеђе Православне Цркве (празници, текстови и устав). Први рад у овом зборнику је подељен на неколико тема које заузимају веома важно место у православној литургичкој науци. Међу првим темама таквог значаја најпре се износи опсежно разматрање Тајне вечере и Трпезе Господње (стр. 3–27). Поред тога, истражују се евхаристијске молитве Светог Василија Великог и Светог

Јована Златоустог (стр. 28–46). Потом следи изванредна студија о пореклу и историјском развоју Литургије Пређеосвећених дарова (стр. 47–106). Надаље, у овом тому су садржане веома исцрпне студије о спасоносном и освећујућем дејству Светога Духа у богослужењу и светим тајнама (стр. 107–120). Такође, публикована је и веома важна студија за обредословље, а то је разматрање питања служења двеју Литургија истога дана (стр. 121–125). У наставку следи рад посвећен Православној Литургији западног обреда (стр. 126–160). Коначно, овом зборнику припадају и различити текстови професора Успенског који су између осталог преведени на српски језик, а то је сажета студија под насловом „Колизива двеју теологија при ревизији руских богослужбених књига у XVII веку“ (стр. 161–199). Исто тако, у овом тому је садржана и опсежна студија о учешћу верних у богослужењу Руске Цркве до времена Петра Великог (стр. 200–222). Други рад у дотичном тому посвећен је разним темама из домена химнографије и хришћанске хеортологије. С тим у вези заступљени су следећи радови: историјски развој и значење празника Рођења Христовог у древној Цркви (стр. 223–238), историјско-литургичко сагледавање Свете Четрдесетнице (стр. 239–247) и Чина воздвижења

Крста (стр. 248–260), као и проучавање тропара Апостолу Луки у његовом грчком оригиналу (стр. 261–265), те тематика Свети Роман Слаткопојац и његови кондаци (стр. 266–292). Такође, овај том садржи и неколико текстова посвећених одредбама типика о појању одређених тропара и кондака у одређене дане током годишњег богослужбеног круга. Међу таквим текстовима срећемо: поредак појања тропара и кондака после входа на Литургији (стр. 293–299), па затим на Четрдесетницу и Педесетницу (стр. 300–301). На самом крају овог рада говори се и о појању ирмоса Пасхалног канона на

јутрењу Крстопоклоне недеље (стр. 302–312) и основним одликама и употреби богослужбених отпуста одређених последовања (стр. 313–342).

Узимајући у обзир претходно изложено, *Сабрана дела* Н. Успенског публикована у три тома с правом заслужују препоруку како свим литургичарима и истраживачима богослужбеног наслеђа Православне Цркве, тако и онима који су заинтересовани за потпуније упознавање слова и духа хришћанског богослужења кроз историју.

Никола Ерцеї

Robert Darnton, *Die Zensoren. Wie staatliche Kontrolle die Literatur beeinflusst hat. Vom vorrevolutionären Frankreich bis zur DDR*

Siedler Verlag, 2016

368 стр. ; 22 cm

ISBN 978–3827500625

**Како је контрола државе утицала на литературу:
Од пререволюционарне Француске до
Немачке демократске републике**

Цензор је систему лојалан, игнорант, бирократа који служи ауторитативној, репресивној држави и наноси књижевности

велику штету. Ово је еуфемистичка слика. Ту тезу потврђује Роберт Дарнтон у својој фасцинирајућој и бриљантно истра-